

Devrimlerin “Vurucu Gücü” Bağlamında, 1789 Fransız İhtilali ve Ekim 1917 Rus Devrimi’nin Karşılaştırmalı Analizi

Erden KİŞİ*

Öz

Tüm insanlık tarihi incelenecek olursa belirli bir bölgede yaşanmış da olsa önemli olayların, bütün dünya insanlığı için siyasal, ekonomik ve sosyolojik değişimlere neden olduğu görülebilmektedir. Dünyanın neresinde olursa olsun yaşanan değişimlerin etkilerinin, bir şekilde tüm dünya toplumlarında hissedildiği anlaşılmaktadır. Bu olaylar içerisinde en önemlilerinin ise devrimler olduğu görülmektedir. Kelime anlamı itibari ile bir doğa olayını ifade eden devrim, siyasal anlamı ile de karşı konulamaz bir değişimi simgelemektedir. Ekonomik boyutları ile Sanayi Devrimi, siyasal yönleri ile Fransız İhtilali, kapsamı ve politik yönleri ile Ekim 1917 Rus Devrimi ve çeşitli siyasal yönleri ile dünya toplumlarını etkileyen Amerikan Devrimi, dünya insanlığını en çok etkileyen devrimlerin başında gelmektedirler. Esasında devrimler; başlangıcı, gelişimi ve sonuçları itibari ile ayrı ayrı politik ve sosyolojik fenomenler olarak ele alınabilmektedir. Ayrıca tüm devrimlerin, bir temel özne üzerine geliştiği ve “öteki”sinin olduğu da anlaşılmaktadır. Bu çalışmada; dünya insanlığı için önemli değişimlere neden olan Fransız İhtilali ve Ekim 1917 Rus Devrimi, “vurucu gücü” yani temel aktörleri üzerinden analiz edilecektir. İki farklı devrimin temel aktörlerinin siyasal, ekonomik ve kültürel rolleri üzerinden bir karşılaştırma yapılacaktır. En nihayetinde her iki ülkede, günümüze geldiğimizde devrimin “vurucu gücü” olan aktörlerinin etkisinin sınırları anlaşılmalı çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Fransız İhtilali, Ekim 1917 Rus Devrimi, Devrimlerin “Vurucu Gücü”, Toplumsal Sınıflar, Proletarya.

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Comparative Analysis of The French Revolution of 1789 and The Russian Revolution of October 1917 In The Context of The "Striking Power" of Revolutions

Abstract

If the entire history of humanity is analyzed, it can be seen that important events, even if they have taken place in a certain region, have caused political, economic, and sociological changes for the whole world of humanity. It is understood that the changes taking place anywhere in the world are somehow felt in all societies around the world. Among these events, revolutions are the most important. Revolution, which literally means a natural event, also symbolizes an irresistible change in its political meaning. The Industrial Revolution with its economic dimensions, the French Revolution with its political aspects, the Russian Revolution of October 1917 with its scope and political aspects, and the American Revolution, which affected societies around the world with its various political aspects, are among the revolutions that have affected humanity the most. In fact, revolutions can be considered separate political and sociological phenomena in terms of their inception, development, and consequences. It is also understood that all revolutions develop on a basic subject and have an "other." In this study, the French Revolution and the Russian Revolution of October 1917, which caused significant changes for the world's humanity, will be analyzed through their "striking forces," that is, their main actors. A comparison will be made on the political, economic and cultural roles of the main actors of the two different revolutions. Finally, the limits of the influence of the actors who are the "striking force" of the revolution in both countries will try to be understood.

Keywords: French Revolution, October 1917 Russian Revolution, "Striking Force" of Revolutions, Social Classes, Proletariat.

Article Type: Research Article

* Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, erdenkisi@yyu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-3124-680X.

1. GİRİŞ

Bilindiği üzere devlet, fiziksel güç kullanımını düzenleyen bir mekanizma olarak tanımlanır. Bu düzenlemeler çeşitli türlerde olabilir. Fakat devlet mekanizmasının dışında da fiziksel güç, yanlışları düzeltmek için kullanılabilir. Ancak devlet dışında yalnızca gelenek tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde bir düzenleme anlayışı ile hareket edilir. Devletin sınırında ise büyük ölçüde gelenek yönetimi sona erer (Calvert, 1970: 15). Devletin yönetim mekanizmasının işleyişi; resmiyet, adalet ve şiddet tekeli içerir. Devletin toplumu yönetirken her daim referans aldığı olgu ise meşruiyettir.

Devrimlerin oluşmasına neden olan temel olgu ise meşruiyet olgusunun zayıfladığı algısıdır. Kamu düzeninin bozulması sonucunda, mevcut şartlardan rahatsız olan yığınların, yeni bir düzen kurmak amacıyla, devrimlere yöneldiğini görebilmemiz mümkündür.

Modern çağda tanımı itibari ile devrimin, daha çağdaş bir amaç uğruna yapıldığını ifade etmek mümkündür. Fakat kimi dünya toplumlarında modern amaçlar için değil daha eski ve kadim değerler için devrim süreçlerinin başladığını görebilmemiz mümkündür. Lakin tüm dünya toplumlarında yaşanan devrim süreçleri incelenecek olursa ortaya çıkan temel olgu, kitlelerin mevcut düzenden rahatsız olduğu ve bu düzeni değiştirmek için çeşitli etki araçlarını kullanarak, yeni bir düzen tesis etmeye çalıştıklarıdır.

Devrimlerin genel yapısı incelendiğinde en öne çıkan olgunun şiddet unsuru olduğu görülmektedir. Özellikle Fransız İhtilali ve Ekim 1917 Rus Devrimi’nde şiddet unsurunun devrimin öncü aktörleri tarafından sistematik bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bunun yanında şiddete varmayan rıza unsurları ile yumuşak güç anlayışı çerçevesinde ilerleyen devrimleri görebilmemiz de mümkündür. Her devrim süreci, bir ‘‘biz ve öteki’’ bilinciyle cereyan etmektedir. Bu nedenle ‘‘öteki’’ kabul edilen yapıların üstesinden gelmek, tüm devrimci kadroların temel gayesidir.

Siyasi kavramlar, günlük yaşamın bir parçasıdır. Örneğin bürokrasi kötüye kullanılır, demokrasi ise genellikle övülür, devrim memnuniyetle karşılanır veya geri tepilir. Eşitlik, diktatörlük, elit ve hatta güç gibi sosyo-politik kelimeler, çoğu zaman yükselttikleri tutkular nedeniyle, olmaları gereken anlamın dışında bir manaya gelebilmektedir (Calvert, 1970: 7). Devrim kavramı da esasında bu sarmalın içerisinde bulunan bir kavramdır. Toplumlar için bir kavramın temel anlamından ziyade, var ettiği sonuç önemlidir. Bu nedenle toplumun bir siyasal kavrama duygusal olarak yakınlık göstermesinden öte, sosyal fayda boyutunun değerlendirilmesi önemlidir. Lakin bir toplum içerisinde yaşanan önemli bir siyasal dönüşümü ifade eden devrim, her daim bir memnunlar ve memnuniyetsizler kitlesi ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle her devrim sürecinde ve devrim sonucunda, yeni bir ‘‘karşı devrimci’’ kitlenin oluşması kuvvet ile muhtemeldir.

Her şeye rağmen insanlık tarihi her yönü ile insanların hayatlarını değiştiren ve toplumların övgü ile bahsettiği devrim süreçlerini barındırmaktadır. Doğal bir olgu olarak tüm dünya toplumlarının yapısı farklı olsa da benzer devrim süreçlerinin yaşandığı anlaşılmaktadır.

Anlaşılacağı üzere devrimleri, insanlık için önemli bir olgu haline getiren temel durum, yığınların ‘‘meşruiyet sorunu’’ için mücadele ettiği gerçeğidir. Daha iyiye ulaşmak hedefi ile kitlelerin hareket ettiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Çeşitli ikna unsurların ve diğer etki araçlarının birlikte çalışarak oluşturduğu devrim, insanlık tarihinin en önemli unsurlarından birisini oluşturmaktadır.

20. yüzyıl, önce Çarlık Rusya’sında Marxist esinli devrim, ardından dünya savaşları arasında İtalya ve Almanya’da faşist devrimler ve daha sonra Çin ve Vietnam gibi ülkelerdeki anti-empyalist milliyetçi devrimlerle karakterize edilen bir yüzyıl olmuştur. İran Devrimi (1979) ise daha önceki birkaç büyük devrim gibi, dünya tarihinin akışını önemli ölçüde etkileyen İslami bir köktendinci hareketin zaferiyle sonuçlanmıştır. Bu yüzyılın sonlarında, İslami köktendinci hareketler, birkaç ülkede

güçlendikçe diğer taraftan Doğu Avrupa, Rusya ve Güney Afrika’da demokrasi amaçlı devrimler başarılı olmuştur (DeFronzo, 2014: 1). Yakın tarihin önemli bir doğal olgusu olarak devrim kavramını ele alarak çağımıza gelecek olursak, bugün için de devrim ateşi ile hareket eden yığınların olduğunu görebilmemiz mümkündür. Özellikle kurulu düzenden hoşnutsuz olan Üçüncü Dünya toplumlarında, devrim sevdalısı yığınların varlığı göze çarpmaktadır.

Temelde devrimi; bir toplumsal hareket, görece çok sayıda insan tarafından ya toplumsal değişimi sağlamak ya da ona direnmek için sürdürülen, örgütlü bir çaba olarak tanımlayabiliriz (DeFronzo, 2014: 9). Bu nedenle devrim denilen olgunun, örgütlü bir halk hareketi olduğu bilinci ile analiz edilmesi gerekmektedir. Öte taraftan devrim sürecinin öne çıkan bir “vurucu gücü” bulunmaktadır. Fakat bir devrim sürecinin başarıya ulaşabilmesi için devrimin “vurucu gücü”nün yığınlarla bir araya gelebilmesi önemlidir. Bu temelde devrim denilen olguyu; örgütlenmiş, mevcut düzenden hoşnutsuz ve kendince daha iyi bir düzen arayışında olan yığınların yürüttüğü bir revizyonist süreç olarak tanımlayabiliriz.

Ayrıca devrimler, fiziksel olaylara benzer şekilde doğanın bir gerçeğidirler. Devasa kitleleri uzayda hareket ettiren muazzam kuvvetlerin serbest bırakılması gibi karşı konulamaz bir şekilde ilerleyip, yollarına çıkan her şeyi ezerler (Dunn, 1972: 3). Bir doğa olayı misali ilerleyen devrim, nihayete erince kadar yoluna devam eder. Bu nedenle “devrimci durum” ve “devrimci sonuç” arasında önemli bir bağ bulunmaktadır.

Devrimlerin bu şekilde doğal olaylar olduğunu kavramak, belki birkaç gözü pek insanın başlattığı, ancak daha sonra onların denetiminden hızla sıyrıldığını anlamak, doğal bilimsel türden bir devrim teorisinin nasıl olabileceğini görmeyi kolaylaştırmıştır (Dunn, 1972: 4). Bu nedenle doğal bileşenler dahilinde devrimi, bir doğal durum olarak değerlendirmek gerekmektedir. Gerekli şartların oluşması durumunda, devrimlerin gerçekleşmesi kaçınılmazdır. Son tahlilde ise her devrim sürecinin bir “karşı devrimci” kitlesi ortaya çıkardığı ve devrimin sona ermesinden sonra da her daim yeni bir “karşı devrimci” kitlenin ortaya çıkabileceği gerçeği de hesaba katılmalıdır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu çalışmada; doğal bir olgu olarak devrim kavramı, temel bileşenleri ile incelenmeye çalışılacaktır. Çalışma sürecinde ekonomik ve teknolojik alanda var olan devrimlerden ziyade sadece siyasal devrimlere değinilecektir. Özellikle devrimlerin “vurucu gücü”nün siyasal, sosyolojik ve psikolojik etkileri analiz edilmeye çalışılacaktır. Nihayetinde ise dünya tarihi için büyük bir önem arz eden Fransız İhtilali ve Ekim 1917 Rus Devrimi, devrimlerin “vurucu gücü” üzerinden bir karşılaştırma içerisine sokularak, her iki devrimde de öncü olan sınıfların, sosyo-politik özellikleri analiz edilecektir. Eksi ve artıları ile devrimlerin “vurucu gücü”nün günümüze gelindiğinde, her iki toplum üzerindeki etkisinin sınırları anlaşılmasına çalışılacaktır.

Çalışma sürecinde “karşılaştırmalı siyaset” bilinci ile hareket edilmiştir. Türkçe ve İngilizce yazılan özgün eserlerden istifade edilerek, çalışma ilerletilmiştir. Sosyolojik, siyasal, tarihsel ve kültürel veriler eşliğinde çalışmamız, karşılaştırmalı siyasal analiz boyutu olan, bir araştırma-derleme çalışması mahiyetine ulaştırılmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın içeriğine geçmeden önce, “karşılaştırmalı siyaset” kavramının mahiyetine değinecek olursak: Karşılaştırmalı analiz, siyasi süreçlerin nasıl çalıştığına veya siyasi değişimin ne zaman gerçekleştiğine dair açıklamalar geliştirmemize ve bunları test etmemize yardımcı olmaktadır. Siyaset bilimciler tarafından kullanılan karşılaştırmalı yöntemlerin amaçları, fizik gibi daha kesin bilimlerde ortaya konulan sonuçlara benzer sonuçlar ortaya koyabilmektir (Powell, Dalton and Strøm,

Kişi, E. (2023). Devrimlerin “Vurucu Gücü” Bağlamında, 1789 Fransız İhtilali ve Ekim 1917 Rus Devrimi’nin Karşılaştırmalı Analizi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 25(44), 521-538.

2015: 46). Bu noktada temel amaç, çeşitli siyasal örnekleri teorik ve uygulama boyutları ile farklı örneklerle karşılaştırıp analiz etmektir.

Bununla birlikte, farklı toplumlarda bulunan siyasal olayları ve kurumları tanımlamak, bunların nedenlerini ve sonuçlarını belirlemek için karşılaştırmalı yöntemi kullanabiliriz (Powell, Dalton and Strøm, 2015: 47). Tüm teorik kavramlar gibi bu kavramın da eleştirilmesinin temel amacı, olgu ve olay bütününe daha kolay anlaşılabilmesidir.

3. SİYASAL VE SOSYOLOJİK BOYUTLARIYLA DEVRİM

Devrim kelimesi öncelikle astronomiden kaynaklanarak, insanlar arasında vuku bulan bir “olay ve olgu” bütününe tanımlamak için kullanılır (Güngör, 2019: 10). Dünya tarihinde kökeni oldukça eski dönemlere uzanan bu kavram, modern çağın önemli bir fenomeni olmuş durumdadır. Siyasal, sosyolojik, psikolojik ve ekonomik birçok yönü bulunan devrim kavramı, insan kitlelerinin uğruna çok ağır bedeller ödediği bir olgu olarak tarihe geçmiştir.

Düzensizden hoşnutsuz kitlelerin, harekete geçerek farklı türde etki aracını en sert şekli ile kullanarak, yeni bir düzen kurmak anlayışı ile hareket ettikleri bir süreç olarak, devrimi açıklayabilmemiz mümkündür. Dünya tarihi farklı renkte ve farklı süreçlerde devrim örneklerini bizlere sunsa da tüm devrimlerin, bir meşruiyet sorunundan kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Günümüze geldiğimizde ise devrim ve darbe kavramlarının birbirinden siyasal ve sosyolojik olarak ciddi farklılıklarının olduğu anlaşılmaktadır. Temelde bu farklılık, meşruiyet noktasında oluşmaktadır. Darbeci kitlelerin, bir meşruiyet temeli bulunmamaktadır ve insanlık adına ağır bir suç işledikleri görülmektedir. Devrimci kitlelerin ise meşruiyet temelinde, yığınların çıkarı için, daha adil, daha nizamlı bir kamusal düzen adına mücadele ettikleri anlaşılmaktadır. Bu nedenle dünya tarihi, insanlığın devrimci kitleleri kucaklarken, darbeci kitleleri ise kasmaya çalıştığını göstermektedir. Ayrıca bu noktada devrimci kitlelerin başarıya ulaşmış olması da gerekmektedir. Başarıya ulaşmayan devrimci kitlelerin de ağır eleştirilerin merkezinde oldukları görülmektedir.

Devrim ve darbe arasındaki bir diğer önemli farklılık ise darbeci kitlelerin, küçük bir azınlığın çıkarı için hareket etmesine karşılık; devrimci kitlelerin, toplumun büyük çoğunluğunun çıkarı için hareket ettiği gerçeğidir. Nihayetinde vurgulanması gereken olgu, darbeci kitlelerin elitist; devrimci kitlelerin ise halkçı olduğudur.

Temelinde devrim kelimesinin siyasal bir kavram olarak ilk kullanıldığı dönem, 17. yüzyıl olarak karşımıza çıkmaktadır (Güngör, 2019: 11). Birçok siyasal kavrama kaynak olan Kıta Avrupası’nın ve Amerika’nın devrim kavramına da kaynak olduğu görülmektedir. Bu temelde 1789 tarihli Fransız İhtilali ve Amerikan Devrimi (1775-1783) karşımıza çıkmaktadır. Bu tarih öncesinde tabii ki devrimsel özellikler gösteren, insani hareketleri görebilmemiz mümkündür. Fakat siyasal özellikleri, sebep ve sonuçları, aynı zamanda devrimci ve “karşı devrimci” unsurları ile Fransız İhtilali ve Amerikan Devrimi’nin tam manası ile bir siyasal devrim olduğu anlaşılmaktadır.

Devrimleri, değişimler olarak tanımlamanın çekiciliğine kapılsak da esasında devrim, sadece değişim anlamına gelmemektedir (Arendt, 2021: 23). Devrimin; değişim, yıkılış ile yeniden kuruluş, dönüş, yetersizlikten kaynaklanma ve meşruiyet arayışı gibi özelliklerinin olduğu da anlaşılmaktadır.

Bu temel özellikler üzerine akıllara gelen en önemli soru: Devrimci kadroları harekete geçiren olgunun ne olduğudur? Anlaşılacağı üzere devrim, bir çekirdek kadronun tek başına başaracağı bir olay değildir. Bu nedenle ciddi bir şekilde yığınların desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Devrimci kadroları, başarıya ulaştıran ve cesaret veren temel olgu, işte bu noktada yatmaktadır. Yani yığınların desteğini alabilmiş olmak gerekmektedir.

Devrimci kadronun, halk desteğini alabilmesi için en önemli olan süreç ise devrime hazırlık sürecidir. Bu süreç içerisinde devrimci kadroların, doğru argümanlar ile yığınlara hitap edebilmesi gerekmektedir. Zaman, olay ve “meşruiyet sorunu” noktasında devrimci kadroların, yığınlar ile yapıcı bir iletişim içerisinde olması gerekmektedir. Çünkü halkla bütünleşmeyen devrimci kadrolar, başarılı olamaz ve yığınların gözünde değersiz yapılar olarak kalırlar.

Yenilenme, yeniden başlangıç ve şiddet unsurlarının tümü, bugün için devrim anlayışıyla derin bir ilişki ağına sahiptir (Arendt, 2021: 59). Tüm unsurların devrim kavramı ile olan bağı, dönemden döneme ve toplumdaki topluma değişmektedir. Bu noktada vurgulamamız gereken temel nokta, her toplumun kendine has dinamikleri ile bir devrimsel arayış içerisinde olabileceği gerçeğidir. Kimi toplumlarda demokrasi adına, kimi toplumlarda ise adil kaynak paylaşımı adına, bir devrim sürecinin yaşandığı anlaşılmaktadır. Ama nihayetinde tüm devrim arayışlarının özünde, bir “meşruiyet sorunu” olduğu göze çarpmaktadır.

Devrimlerin yalnızca ulusal bir anlamı yoktur. Bazı durumlarda devrimler, özellikle dönüştürülmüş toplumların büyük ve jeopolitik açıdan önemli, fiili veya potansiyel büyük güçler olduğu yerlerde, muazzam uluslararası etki ile çekiciliğe sahip model ve ideallere yol açmışlardır. Örneğin devrimci Fransa’nın yurtsever orduları, Avrupa’nın çoğuna hâkim olmuştur. Fetihlerden önce ve askeri yenilgiden çok sonra bile, “özgürlük, eşitlik ve kardeşlik” şeklindeki devrimci idealler, toplumsal ve ulusal kurtuluş arayışındaki hayalleri ateşlemiştir (Skocpol, 1979: 3). Devrimler, sonuçları itibari ile tüm dünya toplumlarını etkileyebilme özelliğine sahip “olay ve olgu” bütünleridir. Hatta bir toplumdan diğerine “devrim ihracı” gibi bir sürecin yaşanması da mümkün gözükmektedir.

Örneğin bütün bir süreç olarak Çin Devrimi, Fransız Devrimi’ni başlatan aristokrat isyandan farklı olarak, mutlak monarşik bir devlete karşı bir üst sınıf isyancı tarafından 1911’de başlatılmıştır. Kesinlikle çağdaş, komünist olmayan Üçüncü Dünya hükümetlerine olduğu kadar, devrim sonrası Sovyet rejimine de çok benzer özelliklere sahip olmuştur (Skocpol, 1979: 42). Aktörleri, süreçleri, gayeleri ve hedef kitleleri farklı olsa da dünya üzerinde vuku bulan tüm siyasi devrimlerin arasında, diyalektik bir ilişki ağının olduğunu ifade etmek gerekmektedir.

Devrimler, bir toplumun devlet ve sınıf yapılarının hızlı, temel dönüşümleridir. Bunlara aşağıdan gelen sınıf temelli isyanlar eşlik eder ve kısmen de bu ayaklanmalar ile ilerlerler. Devrimler, diğer türden çatışmalardan ve dönüştürücü süreçlerden, her şeyden önce iki unsurun bir araya gelmesiyle ayrılır: Bunlar toplumsal yapısal değişimin sınıf ayaklanmasıyla örtüşmesi ve siyasal düzenin toplumsal dönüşümle çatışmasıdır (Skocpol, 1979: 4). Mevcut düzenin toplumsal gerçeklik ile çatışması ve ayrıca ayaklanan yığınların, bir sınıf bilinci ile hareket ederek üst yapıyı kırmaya çalışması devrimleri, isyanlardan ayıran temel özellikler olarak öne çıkmaktadır.

Teorik açıklamaların sonrasında canlı örnekleri ele alacak olursak, erken modern siyasi krizlerin tarih yazımının kargaşa içinde olduğu görülmektedir. Hem İngiliz hem de Fransız devrimleri için, “revizyonistler” bir zamanlar uzun vadeli toplumsal değişime dayanan geniş çapta kabul görmüş açıklamaları parlatmışlardır (Goldstone, 2016: 12). Yapılan yorumların hepsi bir araya getirildiğinde teorik tespitlerin, canlı örneklerle uyduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Yani nerede bir devrim süreci yaşanmışsa, orada mevcut düzenden hoşnutsuz yığınların harekete geçtiği sonucu, ortaya çıkmaktadır.

Devrimlerin ve büyük isyanların nedenleri, depremlere neden olmak için biriken güçlere oldukça benzemektedirler. Yani, bir devrimden veya büyük isyandan önceki yıllarda, değişim için toplumsal baskılar oluşmuştur. Yine de mevcut sosyal ve politik yapılar, bir süre değişime direnmek istemişlerdir (Goldstone, 2016: 35). Mevcut düzenin tüm baskı ve engellemelerine rağmen devrimler, bir doğa olayı misali engelleri aşarak varmak istediği hedefe ulaşmıştır.

Kişi, E. (2023). Devrimlerin ‘‘Vurucu Gücü’’ Bağlamında, 1789 Fransız İhtilali ve Ekim 1917 Rus Devrimi’nin Karşılaştırmalı Analizi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 25(44), 521-538.

Anlaşılabileceği üzere 20. yüzyıl süresince Marxist öğretisi, devrim araştırmaları konusunda ciddi bir etkiye sahip olmuştur ve bu durum hala devam etmektedir (Kurun, 2019: 1019). Peki bu durumun temel nedeni nedir? Bu noktada karşımıza hem ideolojik hem de tarihsel bir arka plan çıkmaktadır. Marxizm’in sahip olduğu revizyonist, sınıfsız ve özgürlükçü düşüncelerin bu noktada ciddi bir etkisi bulunmaktadır. Tarihsel olarak da Ekim 1917 Rus Devrimi, 20. yüzyılın en kapsamlı ve köktenci devrimi olmuştur. Bu temelde devrim kavramının, Marxist ideolojiyi ve komünizmi benimsemiş toplumları çağırıyor olması olağan bir durumdur.

Bireyin en önemli gereksinimi olan özgürlük, devrimlerin de en önemli nedenidir (Aksoy ve Elmas, 2020: 396). Bu nedenle devrimci kitlelerin, özgürlük arayışındaki bireylerden oluştuğu görülebilmektedir. Özgürlük kavramından kastedilenin ne olduğu konusuna gelecek olursak, bireyin mevcut düzenden beklediği ekonomik, siyasal, kültürel, vicdani vb. tüm hürriyetler kast edilmektedir.

Tarihin bir gayesi olduğunu dile getirenlerin devrim fikrine göre devrim, elzem bir değişimi dile getirmektedir (Şenses, 2016: 234). Bu yaklaşım devrimi, olmaz ise olmaz bir olgu olarak, önümüze koymaktadır. Bu noktada vurgulanan temel gerçeklik ise devrimin baskılansa da asla engellenemeyeceği gerçeğidir.

Nihayetinde tüm teorik ve canlı örnekler incelendiğinde devrim denilen kavramı, düzenden hoşnutsuz kitlelerin, ‘‘ancien régime’’ (eski rejimi) yıkmak ve yeni bir düzen kurmak gayesi ile hareket ettiği bir süreç olarak değerlendirmek mümkündür. Her yönü ile bir ‘‘yıkılış’’ ve ‘‘yeniden kuruluş’’ sürecini ifade eden devrim, 21. yüzyılın da doğal bir fenomeni olmaya devam etmektedir.

4. 1789 FRANSIZ İHTİLALİ SÜRECİ

Herhangi bir şeyin ne olduğu hakkında temel bir fikre sahip olana kadar bir şeyin nasıl oluştuğunu pek tartışamayız. Bununla birlikte, Fransız İhtilali’ni çok yakından tanımlamaya yönelik hemen hemen her girişim, taraflı olacak ve birçok karmaşıklığı barındıracaktır. Yine de Fransız İhtilali’nin kesinlikle olmadığı şey, tek bir olay olmasıdır. Bu durum, birçok düşünürü hayrete düşüren ve birkaç yıla yayılan bir dizi gelişme olmuştur. Süreç, Fransa sınırlarının çok ötesinde yankılanan, sürekli bir belirsizlik, düzensizlik ve çatışma dönemi olarak tarihe geçmiştir (Doyle, 2001: 19). Her toplumun kendine has özellikleri olduğu gibi tarihi de kendine özgü özelliklere sahiptir. Özellikle ihtilal sürecinde Fransız toplumunun yaşamış olduğu farklı süreçlerin ve kimliksel özelliklerin, bu süreçte etkili olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Aktörü, hazırlık süreci ve patlama dönemleri oldukça farklı özellikleri barındırır da tüm devrimlerle aynı olan yönü, toplumun iktidardan rahatsız olduğu gerçeğidir.

Siyasi açıdan devrim öncesi Fransa, mutlak bir monarşidir. Kral, gücünü kimseyle paylaşmamış ve bu gücün kullanılmasında Tanrı’dan başka hiç kimseye sorumlu olmamıştır. Maliye dahil devlet işleri, onun özel alanı olmuştur. Krallık, her konuda kararlarının nihai olması anlamında egemen konumda olmuştur (Doyle, 2001: 21). İktidarın toplum ile arasına ördüğü bu duvar, memnuniyetsiz kitleler ortaya çıkarmıştır. Bu noktada sorulması gereken en önemli soru: Bu memnuniyetsiz kitleleri bir araya getirecek aktör kim olmuştur ve kullandığı yöntem nedir? Devrim süreci incelenecek olursa, aydın sınıfın devrime giden süreçte temel aktör olduğu görülmektedir. Yöntemler konusuna gelecek olursak da gerek kültürel figürlerin gerek sanatçıların gerekse yazıp çizen toplumsal kişilerin çeşitli yöntemler kullandığı anlaşılmaktadır.

Temelde Fransız Kralı’nın, tebaasının eskiden beri süregelen ayrıcalıklarında ve eşitsizliklerinde bazı değişiklikler yapmadan uluslararası iddialarını nasıl sürdürebileceğini görmek zor olmuştur. Krallığın tekdüzelikten yoksun olduğu, her kuruma, gruba veya alana diğerlerine pek benzemeyen bir statü veren ayrıcalık ve muafiyet yapısının var olduğu anlaşılmaktadır (Doyle, 2001: 25). Toplumun farklı kesimlerinin, kraldan almış olduğu statü ve ayrıcalıklar kümesi, şüphesiz ki

toplumun büyük kesimleri arasında rahatsızlık uyandırmıştır. Bu nedenle Fransız İhtilali’ni bir ‘‘ayrıcılıklar’’ ve ‘‘dışlanmışlar’’ çatışması, olarak değerlendirebilmek mümkündür.

Devrime hazırlanış sürecine dönecek olursa, 1715 senesinde kral olan XV. Louis’in küçük yaşta olması ile naip sıfatıyla Philippe d’Orleans’in göreve gelmesi, monarşinin düşüş halindeki seyrinde yeni bir dönem açmıştır (Karaman, 2018: 63). Devirme ilerleyiş sürecinde öne çıkan temel olgu, kral ve toplum arasına bir takım aktör ve sınıfların girdiği gerçeğidir. Bu durumun sonucu olarak ilerleyen süreç içerisinde, monarşiye ve monarka karşı bir kinin oluştuğu görülmektedir.

İktidar ve halk arasında kaçınılmaz bir hesaplaşma sürecine dönüşen devrim, nihayet 1789 tarihinde gerçekleşmiştir. 1789 Fransız İhtilali ile her yönden değişen dünya sisteminde, devrimin başlıca yankılarının Avrupa Kıtası’nda olacağı ortaya çıkmıştır (Uluerler, 2020: 78). Kısa süre sonra ise sanılanın aksine ihtilalin etkisinin tüm dünya toplumlarına az veya çok derecede tesir ettiği görülmektedir. Özellikle çok etnikli bir yapıya sahip olan Osmanlı Devleti’nin, Fransız İhtilali’nin sonuçlarından en çok etkilenen devletlerden biri olduğunu söyleyebilmek mümkündür.

Peki Fransız İhtilali’nin devletin sınırlarını aşan etkisinin temeli nedir? Sorusu akıllara gelmektedir. Bu noktada vurgulanması gereken ana tema, ihtilalin yerel bir hareket olarak başlayıp sona ermesine rağmen, sonuçlarının evrensel boyutlara ulaşması oluşturmaktadır. 21. yüzyıla geldiğimizde bugün için dünyanın herhangi bir yerinde iktidar karşıtı bir toplumsal hareketin, Fransız İhtilali’ni referans alması kuvvet ile muhtemeldir. Bu nedenle Fransız İhtilali’nin oluşturduğu etkinin hala canlı olduğunu söyleyebilmek mümkündür.

Tekrar sürecin başına dönecek olursak, ihtilale ilerleyiş sürecinde önemli gelişmelerin yaşandığı görülmektedir. 5 Mayıs 1789’da Genel Eyaletler Toplantısı’nın yapılması kararlaştırılmıştır. Bir önceki gün yapılan dini tören ise beklentilerin önüne geçmiştir. Kral, ailesi, bakanları, milletvekilleri, açılış ayini için Notre Dame Kilisesi’nden Saint Louis Kilisesi’ne geçit töreni düzenlemişlerdir. İnsanlar, Fransa’nın uzun süredir mahrum kaldığı ulusal törenin geri dönüşünü coşkuyla karşılamamışlardır (Mignet, 2006: 47). Halk içerisinde yaşanan rahatsızlığın farkına varan krallığın atmış olduğu adımlar, halkta tam anlamı ile olumlu bir karşılık bulmamıştır. Dini, siyasi ve sosyolojik değerleri, haklı rahatlatmak için kullanan krallık, halktan beklediği karşılığı alamamıştır.

14 Temmuz 1789’dan hemen sonra ise ulusun seçkinlerinden oluşan ulusal meclis, istihbarat, saf niyetler ve kamu yararına projelerle dolmuştur. Gerçekten de taraflar arasında bağımsız, tamamen oybirliği usulü olmamıştır. Kitlelere, herhangi bir insan ya da fikir de hâkim olmamıştır. Her zaman dizginsiz ve çoğu zaman tamamen kendiliğinden bir kanaat üzerine, müzakereleri kararlaştıran ve popülerlik kazandıran bir kitle var olmuştur (Mignet, 2006: 80). Devrimden hemen sonraki sürecin genel özelliği olarak, istikrarsızlık olgusunun öne çıktığı görülmektedir. Özellikle anayasanın hazırlanması ve istikrarlı bir Fransa’nın ortaya çıkabilmesi uzun bir zaman almıştır. Bu durumun temel nedenini, ihtilalin oluşturduğu büyük depremde aramak gerekmektedir.

5 ve 6 Ekim’den sonra meclis, mahkemenin 14 Temmuz’dan (1789) sonra yaptığı gibi göç etmiştir. Jean-Joseph Mounier ve Lally Tollendal (Fransız politikacı ve seçkinleri) görüşlerinin izlenmeyi bırakıldığını anladıkları andan itibaren, ümitlerini keserek merkezi terk etmişlerdir (Mignet, 2006: 97). Devrim sürecinde yığınların gözünde önemli konumda olan seçkinlerin, devrim sonrasında kitlelerle çeşitli sorunlar yaşadığı anlaşılmaktadır. Devrimlerin genel yapısında var olan kendi aktörleri ile çatışma olgusunun, Fransız İhtilali sürecinde de yaşandığı anlaşılmaktadır.

Esasında ‘‘ancien régime’’in son on yılında, bankacılar, varlıklı soylu girişimciler ve iş adamları tarafından finanse edilen yeni endüstriler ortaya çıkmıştır. Nüfus artmış ve ulusun zenginliği istikrarlı bir şekilde yükselmiştir. Ancak ücretler, yükselen fiyatlara ayak uyduramamış ve gelirler harcamaların

çok gerisinde kalmıştır (Anderson, 2007: 25). Bu süreçte yaşanan kötü gidişe, seyirci kalmak istemeyen krallığın çeşitli önlemler almaya çalıştığı anlaşılmıştır. Lakin yığınların beklentisi ile krallığın sunmaya çalıştığı imkanların arasında, bir uçurumun olduğu anlaşılmaktadır. Nihayetinde hiçbir iktidarın halka rağmen ayakta kalmayı başaramadığı gibi krallığın da halka rağmen ayakta kalma şansı olmamıştır.

Bilindiği üzere Yedi Yıl Savaşı’nın (1756-1763) sonunda İngiliz kitleleri, Fransa’yı ziyaret etmiş ve bazıları Fransa’ya yaptıkları seyahatler sonucunda olumlu bir ekonomik kaynak bırakmıştır. Daha sonra, Amerikan Bağımsızlık Savaşı sırasında Fransa ve İngiltere arasındaki düşmanlıklar, İngiliz turist akışını Paris’e ve eyaletlere neredeyse kurutmuştur. Ancak yine de tamamen durduramamış ve 1783’te barışa dönüş, Fransa’ya başka bir İngiliz akınına neden olmuştur (Anderson, 2007: 41). Bu süreçte ihtilalin oluşturmuş olduğu etkinin tüm Avrupa’yı sardığı anlaşılmıştır. Lakin İngilizler için ihtilalin daha farklı bir anlamı olduğu anlaşılmaktadır. Esasında monarşinin sonunu getiren Fransız İhtilali’nin, İngiliz toplumunda önemli etkiler oluşturması şaşılacak bir durum değildir. Çünkü monarşinin, İngilizlerin siyasi kültürü için önemli bir yeri olduğu bilinmektedir.

Mayıs 1789’da Fransa’da soylular, din adamları ve halkın bir araya gelmesiyle üç kamaralı bir parlamento oluşmuştur. Bu nedenle ihtilale ilk yönü, Fransız soyluları vermiştir denebilir (Sander, 2003: 163). Halkın krallığa karşı olan tepkisine ilk yön veren kitlenin soylular olmasına karşın, sürecin kısa sürede toplumsal bir harekete dönüşmesinde, aydın sınıfın ciddi bir etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle ihtilalin meşalesini yakanların elit sınıflar olduğunu söyleyebilirsek de bu meşaleyi canı pahasına taşıyanın, toplumun tüm alt kesimleri olduğunu vurgulamak gerekmektedir.

Bu süreçte soyuna ve inançlarına bakılmaksızın kişisel değerlerin büyük bir inançla savunulması, tüm insanların ortak gayesi olmuştur (Sander, 2003: 167). 18. yüzyıl sürecinde Fransız toplumunun bir ülkü dahilinde hareket etmesi ve bu ülkünün de ulus bilincine dayanması, Fransa’yı dönemin şartları içerisinde diğer Avrupa ülkelerinden ayırmaktadır. Yaşanan süreç Fransa’da bir ulus bilincinin oluştuğunu ve bu bilincin, insanları harekete geçirecek bir güce sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu bilincin, toplumun tüm kesimleri tarafından benimsendiği de görülmektedir. Bu bilincin oluşmasında ve şekillenmesinde, Amerikan Devrimi’nin de önemli bir katkısı bulunmaktadır.

Bir ulusal uyanış mahiyetinde ilerleyen sürecin özünde Fransızların, 18. yüzyılda “Fransa” denen bir siyasi yapının üyesi oldukları inancı yatmaktadır (Sander, 2003: 163). Şüphesiz ki bu inancın oluşması ve şekillenmesinde, aydın sınıfa ciddi bir rol düşmüştür. Ayrıca Fransa’nın sahip olduğu kadim değerlerin de bu durumun gelişmesinde, önemli bir katkısı vardır. Toplumun sahip olduğu siyasi kültürün, erken bir dönemde olgunluk gösterdiği ve yığınların, önemli hedefler belirleyerek bu hedefler için mücadele ettiği, bu süreç üzerinden okunan en önemli gerçekliktir.

Tüm verilerin sonunda, dönemin Avrupa’sını daha yakından tanıya bilmek için bir aydın ve edebiyatçının gözü ile bakmak gerektiği kanaatindeyiz. Bu nedenle Charles Dickens’in, “İki Şehrin Hikayesi” isimli eserinden bir bölümü aktarmak istiyoruz:

“İngiltere tahtında koca çeneli bir kralla çirkin simalı bir kraliçe oturuyordu. Fransa tahtındaysa yine koca çeneli bir kralla güzel yüzlü bir kraliçe oturuyordu. Her iki ülkede de gününü zevk ve sefa içinde geçiren, bir elleri yağda bir elleri balda devlet adamlarına göre, her şeyin ilelebet böyle gideceği gün gibi aşikârdı 1775 yılıydı. O ayrıcalıklı zamanda da manevi esintiler İngiltere’de şimdiki gibi kabul görmekteydi.” (Dickens, 2018: 9).

Kişi, E. (2023). Devrimlerin “Vurucu Gücü” Bağlamında, 1789 Fransız İhtilali ve Ekim 1917 Rus Devrimi’nin Karşılaştırmalı Analizi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 25(44), 521-538.

Diğer taraftan 26 Ağustos 1789 tarihinde, Ulusal Kurucu Meclis tarafından ilan edilen, negatif haklara yer verip, pozitif haklara özellikle de çalışma ve eğitim gibi haklara yer vermeyen “İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi”, dünya tarihinde kendi türünün ilk örneği olmak gibi bir özelliği taşımamaktadır (Ağaoğulları, 2016: 608). Bu noktadan bakınca, Fransız İhtilali’nin savunduğu değerlerin ve ulaştığı sonuçların, her yönü ile Batı mirasını devraldığını görebilmemiz mümkündür.

5. EKİM 1917 RUS DEVRİMİ SÜRECİ

Rus entelektüelleri, kendilerini içine çeken büyük krizi açıklamaya çalışırken, Rus devriminin yorumu başlamıştır. Devrim ilk günlerinden itibaren, geçmişte entelijansiyayı ilgilendiren konular; sosyalizm ve Rusya’daki olanakları, Rusya ile Batı arasındaki ilişki, Rus halkının değerleri ve Rus halkının gücü gibi konular, yeni bir aciliyet ve anlam kazanmıştır (Burbank, 1989: 5). Rus halkı için kadim sorunların, devrim sürecinde yeniden gündeme geldiği görülmüştür. Bu süreç içinde Rus halkının acılarını dile getirmeye çalışan aydın sınıf ile alt tabakadan gelen Rusların, bir gönül birlikteliği içinde olduğu anlaşılmıştır.

İlerleyen süreçte devrim, zorluklarına rağmen Rus entelijansiyasının amacını şekillendirmiştir. Bu, 19. yüzyıl siyasetinin eski basitliklerinin devlet ile halk arasındaki tek etik kutupluluk, “halkın iradesi” ve onun ifadesi olarak entelijansiya nosyonunun, kendini gerçekleştirmenin bir aracı olarak, akla olan güvenin önceki on yılda aşınmasının bir sonucu olmuştur (Burbank, 1989: 8). Halk ile devlet arasında yaşanan kopukluklar sonucunda devrimin eşğine gelen Rus halkı, duygu ve düşüncelerini aydın sınıf aracılığı ile ifade edebilme imkanına sahip olmuştur.

Devrim sürecinde tıpkı öne çıkan sembolik liderler olduğu gibi sembolik şehirler de olmuştur. Bunlardan en önemlisi ise Petrograd (St. Petersburg) olmuştur. Petrograd, keskin zıtlıkların şehri olmuştur. Aynı zamanda, Rus İmparatorluğu’nun da başkentidir. Ancak kültürel olarak Batı Avrupa’ya, Rusya’nın geri kalanından daha yakındır. Aynı anda hem Aleksandr Puşkin’in övdüğü zarif bir ihtişam şehri hem de Fyodor Mihayloviç Dostoyevski’nin nefret ettiği ürkütücü bir sefalet şehri olmuştur. Kısacası Petrograd hem Çarlık iktidarının hem de halk isyanının bir simgesine dönüşmüştür. Burada, İmparatorluk Mahkemesi 70.000 memurdan oluşan bir ordunun başında bulunmuştur. Ayrıca burada, 1905’te ilk Sovyet Genel Grevi yaşanmıştır (Smith, 1985: 5). Bu greve, çok sayıda Rus işçinin katıldığı bilinmektedir. Bu süreçte birçok işçinin ise öldüğü tarihe geçmiştir. Yaşanan süreç, tam anlamı ile Rus proletaryasının aydın sınıf ile gönül birliği yaparak, iktidarın üzerine yürüdüğü bir duruma dönüşmüştür. Grevler, iç çatışmalar ve göz yaşları ile ilerleyen devrim süreci, Rus proletaryasını ve aydın sınıfı daha çok birbirine yaklaştırmıştır.

Daha sonrasında ise 1910 ve 1917 arasında, Petrograd’ın nüfusundaki göçmenlerin oranı % 68’den %73,6’ya yükselmiştir. Bunların ezici çoğunluğu, şiddetli toprak kıtlığı, borç ve kronik yoksulluk nedeniyle topraklarından çıkmaya zorlanan ve büyük şehre kümelenen köylüler olmuştur (Smith, 1985: 15). Kırsaldan kente doğru yaşanan işçi göçü, her yönü ile Ekim 1917 Rus Devrimi için önemli bir adım olmuştur. Kırsalda sesini duyurmakta zorluk çeken Rus proletaryası, büyük şehirlere gelerek daha gür sesle düşüncelerini ifade edebilme imkânı bulmuştur. Daha sonrasında ise iktidar karşısında oldukça sıkı bir birliktelik kurmayı başaran Rus proletaryası ve aydın sınıf, devrimin en önemli “vurucu gücü” olmayı başarmıştır.

Ekim 1917 Rus Devrimi’nin iki tarihsel akımın kesişme noktasından kaynaklandığı söylenebilir: Bunlardan birincisi emperyalist Rus devletinin yükselen gücüdür; ikincisi ise Batılı sosyalist hareketin idealizmidir (D’Agostino, 2010: 1). Her yönü ile çağın ulusal ve uluslararası siyasal konjonktüründen etkilenerek evrilen Ekim 1917 Rus Devrimi, tabiatı itibarıyla en çok da işçi kesiminin politik güç arayışı, üzerine temellenmiştir.

Kişi, E. (2023). Devrimlerin “Vurucu Gücü” Bağlamında, 1789 Fransız İhtilali ve Ekim 1917 Rus Devrimi’nin Karşılaştırmalı Analizi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 25(44), 521-538.

1917’de dünyayı sarsan devrim, o zamana kadar en az bir asırdır Rus entelektüellerinin zihninde canlanmıştır. Radikal liberalizm, demokrasi, sosyalizm ve anarşizm nosyonları, halk arasında kendilerine fayda sağladığı söylenen gruplar olan işçilerden ve köylülerden değil, entelijansiyanın içinden çıkmıştır (D’Agostino, 2010: 11). Bu yönü ile Ekim 1917 Rus Devrimi için entelijansiyanın çok önemli bir yeri olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Özellikle arayışta olan yığınlar, neye, nasıl ulaşabileceği konusunda, yol gösterici bir konumda olması nedeniyle devrim sürecinde ve devrim sonrasında Rus entelijansiyanının, önemli bir siyasal rol edindiği gözlenmiştir.

Temelde Sovyet devletinin ilk eylemleri, yalnızca iç düşmanlarla değil, 1917 mücadelelerinde hızla düşmana dönüşen müttefiklerle de yoğun çatışmaları alevlendirmiştir. Yıl sona ermeden önce, Rusları tekrar savaşa sokmak için çaresiz bir girişimde birkaç cepheye müdahale eden İtilaf güçleri de bunlara katılmıştır (D’Agostino, 2010: 49). Yaşanılan süreç, her yönü ile gerek Rus proleteriyasına gerekse de Rus entelijansiyanına oldukça fazla yer ve imkân sunmuştur. Bu nedenle Ekim 1917 Rus Devrimi’ni sadece dönemin iç siyasal koşulları çerçevesinde ele almamak, gerekmektedir.

Devrime giden süreçte, önemli siyasal olaylardan birisi de 1905’teki ayaklanmalardır. Bu ayaklanmalar, keyfi ve modası geçmiş bir otokrasiye karşı, burjuva liberallerinin ve anayasacılarının bir ayaklanması olmuştur. Bu ayaklanma, “Kanlı Pazar” zulmünün ateşlediği ve ilk Petersburg İşçi Temsilcileri Sovyeti’nin seçilmesine yol açan bir işçi ayaklanması olmuştur (Carr, 2004: 2). Devrime ilerlenen süreçte yaşanan bu tür olaylar, halk ile iktidar arasında önemli duygusal kopmalara neden olmuştur. Bu nedenle yaşanan kanlı süreçleri, devrime ilerleyişteki büyük sebepler olarak okumamız, gerekmektedir.

Ekim 1917 Rus Devrimi, her büyük devrimin temel dersini, yani varlığının yasasını onaylamıştır: Ya devrim hızlı, fırtınalı, kararlı bir tempoda ilerlemeli, tüm engelleri demir bir yumrukla yıkmalıdır, ya da çok geçmeden zayıf hareket noktasının gerisine çekilip, “karşı devrimciler” tarafından bastırılır (Luxemburg, 1940: 9). Devrim sürecinde Rus devrimci sınıfı, kısa dönemde temel gayesine ulaşmıştır. Lakin uzun dönemde, Rus devrimci sınıfının temel gayesi olan, proleteryanın politik güce ulaşması ise pek de mümkün olmamıştır.

Devrim sürecinde Rus aydın sınıfının temel görevi, proleteryanın başında siyasi iktidarın fethi ve sosyalizmin gerçekleştirilmesi hedefinin pratik olarak yerleştirilmesi ve sermaye ile arasındaki sonucun belirlenmesidir ve bu güçlü bir tarihsel hizmettir. Lakin Rus toplumunda bu sorun, ancak ortaya konulabilmiştir, tam olarak çözülememiştir. Bu nedenle gelecek dönemde böyle bir sorun, her nerede olursa olsun sorumluluk “Bolşevizm”e aittir (Luxemburg, 1940: 41). Çünkü tüm dünya toplumlarında proleterya sınıfının politik güç arayışında, temel esin kaynağı “Bolşevizm”dir.

Ekim 1917 Rus Devrimi, tarihte bir dönüm noktası olmuştur. Geleceğin tarihçileri tarafından 20. yüzyılın en büyük olayı olarak değerlendirilme ihtimaline sahiptir. Fransız Devrimi gibi, kimileri tarafından insanlığın geçmişteki baskılardan kurtuluşunda bir dönüm noktası olarak selamlanabilirken, kimileri tarafından ise bir suç ve felaket dönemi olarak kınanabilir (Carr, 2004: 1). Her yönü ile 20. yy.’ın en önemli olaylarından biri olarak tarihe geçen Ekim 1917 Rus Devrimi gerek Rusların siyasal gelişiminde gerek Çinlilerin siyasal hayatında gerekse de Doğu Avrupa’da yankıları bugüne kadar gelen, önemli siyasal değişimlere sebep olmuştur. Bugüne gelindiğinde devrim arayışında olan yığınların, Ekim 1917 Rus Devrimi’ni referans alması, şaşılacak bir durum değildir.

6. DEVRİM SÜRECİNDE, FRANSIZ DEVRİMCİLERİ VE RUS DEVRİMCİLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

İlk olarak tarihi önceliği nedeniyle Fransız İhtilali’ni ele alacak olursak; Fransız İhtilali’ni iki büyük akım hazırlamıştır: Bunlardan birincisi, devletlerin siyasi olarak yeniden örgütlenmesine ilişkin

yeni fikirlerdir ve bu fikirler, orta sınıflardan gelmiştir; Diğeri ise eylem akımıdır. Her ikisi de alt sınıflardan gelmiştir. Ekonomik durumlarında acil ve kesin iyileşmeler elde etmek isteyen şehirlerdeki işçiler ve orta sınıflar, bu amacı gerçekleştirmek için buluşup, birleşmişlerdir (Kropotkin, 1986: 3). Aktörlerin ve şartların doğru zamanda bir araya gelmesi sonucunda, devrim gerçekleşmiştir. Bu temelde Fransız İhtilali’ni bir alt sınıflar hareketi, olarak nitelendirebilmemiz mümkündür.

Bununla birlikte Fransız orta sınıfları, feodal krallığın yıkıntıları üzerine dikilmesi gereken bir siyasi yapı kavramı geliştirmiştir. Bu süreçte İngiliz Devrimi, Fransız orta sınıfına toplumun yönetiminde oynamaları gereken rolü anlamalarında yardımcı olmuştur. Ayrıca Amerika’daki devrimin orta sınıf devrimcilerin enerjisini harekete geçirdiği de kesindir. Bu temelde Hobbes, Hume, Montesquieu, Rousseau, Voltaire, Mably, d’Argenson ve diğerleri sayesinde, 18. yüzyılın başından beri siyaset ve seçmeli temsile dayalı örgütlü toplumların kurulması çalışmaları, popüler hale gelmiştir (Kropotkin, 1986: 5). Devrim ateşinin Batı toplumlarında başlattığı değişim süreci, Fransız toplumunu da oldukça derinden etkilemiştir. Özellikle dönemin Fransız aydınlarının, krallık karşısında toplumun alt kesimleri ile aynı duyguyu paylaşıyor olması, iktidarın sonunu hazırlayan en önemli unsur olmuştur.

Diğer taraftan devrime ilerleyiş sürecinde, 14. Louis’in tavırları da oldukça belirleyici olmuştur. Turgot’un (Anne Robert Jacques Turgot, Eski Fransa Başbakanı, 1774-1776) çok mütevazı önerilerini dahi reddetmiştir. Kraliyetin gücünü sınırlama düşüncesi bile ona iğrenç gelmiştir. Bu nedenle, Turgot’un reformları; kanuni emeğin kaldırılması, ticaret bekçilerinin kaldırılması ile iki ayrıcalıklı sınıfa yani soylular ve din adamlarına vergilerin bir kısmını ödemeye yönelik ürkek bir girişim, önemli bir sonuç vermemiştir (Kropotkin, 1986: 19). Var olan kötü şartların değişmesi yönünde kraliyeti uyarmaya çalışan yetkililerin, bir sonuca ulaşmadığı anlaşılmaktadır. Halktan uzak olan krallığın, halkın sorunlarına da uzak olması nedeniyle iktidar eliyle güçlü bir reform hareketinin oluşmadığı görülmektedir. Be sebeple devrim sürecini, sadece alt sınıflar üzerinden değil, krallığın tutumları üzerinden okumak daha doğru sonuçlar verebilir.

Görüleceği üzere 18. yüzyıl Fransa’sının en önemli özelliği, özünde kırsal bir toplum olmasıdır. Fransa’nın köylerinde ve çiftliklerinde bugünkünden on kat daha fazla insan yaşamıştır. 1780’de Fransa’da hemen hemen 28 milyon insan yaşamıştır. Eğer bir kentsel topluluğu 2.000’den fazla kişiden oluşan bir topluluk olarak tanımlarsak, 18. yüzyılda Fransa’da on kişiden yalnızca ikisi bir kent merkezinde yaşamıştır. Büyük çoğunluk kırsal bölgelerde veya kenar mahallelerde yaşamıştır (McPhee, 2002: 4). Uyguladığı politikalarla kırsalın öfkesinin artmasına neden olan krallık, çok güçlü bir ‘‘öteki’’ edinmiş ve iktidarının sonunu hazırlamıştır.

Devrim sürecinde Voltaire (François Marie Arouet) ve diğer reformcular, yargı sisteminin hoşgörüsüzlüğü ve zulmü olarak gördükleri şeye karşı bir kampanya yürütmüşlerdir. Bunların en ünlüsü ise 1762’de oğlunu din değiştirmesini engellemek için öldürdüğü iddiasıyla mahkûm edilen Toulouse Protestanı Jean Calas’ın işkence görmesi ve infaz edilmesi olayı olmuştur. Voltaire ve diğerlerinin kınadığı ceza sistemi ve rejimin verdiği gözdağı, Fransız halkı için büyük bir rahatsızlık kaynağı olmuştur (McPhee, 2002: 21). Yaşanan süreç, gün geçtikçe iktidar ile halk arasındaki duygusal kırılmayı derinleştirmiştir. Bu kırılma süreci sonucunda, büyük bir doğal afete benzercesine Fransız İhtilali, tarihe geçmiştir.

Fransız halkının aydınlanması, ‘‘ancien régime’’in temel varsayımlarını tek başına baltalayan birleşik bir entelektüel haçlı seferi olmadığı gibi, Katolik Kilisesi de her zaman monarşinin gücünü destekleyen bir yekpare olmamıştır. En önde gelen filozoflardan bazıları din adamları olmuştur. Örneğin Gabriel Bonnot de Mably, Étienne Bonnot de Condillac, Guillaume Thomas François Raynal ve Anne Robert Jacques Turgot ile bunlara ek olarak Dale Van Kley, siyasi özgürlük kavramlarının uzun vadeli

dini mirasının ve dini hiyerarşiye meydan okumanın önemi üzerinde ısrar etmişlerdir (McPhee, 2002: 28). Yaşanan gelişmeler, toplumun her kesiminden iktidara karşı bir tepkinin olduğunu göstermektedir. Gittikçe yalnızlaşan krallığın, farklı kitlelerin ortak hedefi olması hasebi ile tüm kesimlerin öncü isimleri, arkasına aldıkları yığınlarla devrime yürümüşür.

Nihayetinde Fransız İhtilali için kırsaldan gelen insan kitlelerinin en büyük yapıyı oluşturduğunu ifade edebilmek mümkündür. Bu yığınların, siyasal bir bilinç kazanmasında ise Fransız aydınlarının, büyük bir etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Sanatçılardan, din adamlarına kadar tüm sınıfların öncü isimlerinin, Fransız İhtilali için yoksul yığınları, bilinçlendirdiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Fransız İhtilali’nden sonra, Ekim 1917 Rus Devrimi’ne gelecek olursak, devrimin tüm diğer boyutlarına rağmen proletarya, ekim ayında Sovyetlerin iktidarı ele geçirmesiyle sonuçlanan siyasi mücadelede ana gücü oluşturmuştur. Devrimci harekette liderlik, örgütlenme ve aktif katılımcılarının büyük bir bölümünü oluşturmuşlardır (Mandel, 2018: 1). Tıpkı Fransız toplumunda olduğu gibi proletaryanın politik bilince ulaşmasında, aydın sınıfın önemli bir etkisi olduğu anlaşılmaktadır.

Anlaşılır bir şekilde, devrim sürecinde Sovyet tarihçileri, birtakım görüşleri desteklerken bir kısmını reddetmişlerdir. Ama ‘‘partinin başrolü’’nü vurgulamak zorunda kalmışlardır. Sonuç olarak, kendi yöntemleriyle yaptıkları analizlerde işçileri, temel hissiyatlarının veya demagojik propagandanın değil, partinin ‘‘öncü rolü’’ne yerleştirme eğiliminde olmuşlardır. 1917’de Rus proletaryasının radikalleşmesi, genellikle kitlelerin partinin yardımıyla başlangıçtaki yanlısamlarının ve hatalarının üstesinden geldiği çizgisel bir süreç olarak sunulmuştur (Mandel, 2018: 2). Kısacası hareket partinin kontrolü altında ilerlemiştir. İlerleyen süreç, Rus proletaryasının tüm aydın sınıftan ve parti kadrolarından beslendiğini göstermektedir. Özellikle proletaryanın devrimci bilince ulaşmasında, bu durumun büyük bir etkisi olduğu anlaşılmaktadır.

Ekim 1917 Rus Devrimi, sosyalizmin tarihsel miladının temel işareti olarak tarihe geçmiştir (Sweezy, 2006: 17). Bu dönemde tüm dünya insanların oldukça yakından tanıdığı bir ideolojiye dönüşen sosyalizm, birçok dünya toplumuna sirayet etmiştir. Bu nedenle bugün bile tüm dünya toplumlarında oluşacak bir devrim hareketinin, Ekim 1917 Rus Devrimi’ne ve sosyalizme atıf yapması, oldukça doğal bir durumdur.

Diğer taraftan devrim sürecinde ve sonrasında Sovyet ideologları tarafından ısrarla vurgulanan, kitlelerin maddi yaşam imkanlarının artmasının sosyalist bilinç ile olacağı düşüncesi, pozitif bir sonuca ulaşmamış ve Sovyet deneyimi, bunun koca bir safsata olduğunu göstermiştir (Sweezy, 2006: 53). Bu noktada ifade edilmesi gereken temel gerçeklik, Ekim 1917 Rus Devrimi’nin proletaryanın haklarını savunmak için yapılmasına rağmen hiçbir dönemde proletaryanın büyük bir politik güce ulaşamadığı gerçeğidir.

Rus toplumunda devrimci bilincin oluşmasında, birçok fikir insanının yer aldığını daha önce belirtmiştik. Bunlardan en önemlilerinden birisi olan V.İ. Lenin’in devrimci fikirlerine, bu bölümde değinmek istiyoruz. Tüm fikirlerinin özünde Karl Marx’a atıf yapan Lenin, devrim ile ilgili fikirlerini, şu şekilde ifade etmiştir:

‘‘Burjuva devlet biçimleri son derece çeşitlidirler, ama özleri birdir: bütün bu devletler, son çözümlemede, şu ya da bu biçimde ama zorunlu olarak, bir burjuva diktatorasıdır. Elbette kapitalizmden komünizme geçişte, siyasal biçimler bakımından büyük bir bolluk ve geniş bir çeşitlilik göstermekten geri kalmaz; ama hepsinin özü, zorunlu olarak bir olacaktır: proletarya diktatorası’’ (Lenin, 2003: 45).

Kişi, E. (2023). Devrimlerin ‘‘Vurucu Gücü’’ Bağlamında, 1789 Fransız İhtilali ve Ekim 1917 Rus Devrimi’nin Karşılaştırmalı Analizi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 25(44), 521-538.

Yine bir başka ifadesinde yığınların devrimsel bilince kavuşmasının gerekliliğine işaret eden Lenin, şöyle bir ifade tarzı geliştirmiştir:

‘‘Çünkü aslında söz konusu olan, yığınları çok yakın bir gelecekte sermaye boyunduruğundan kurtarmak için yapmaları gereken şey üzerinde aydınlatmaktır’’ (Lenin, 2003: 9).

Her iki ifadesinde de Lenin’in iki temel unsura atıf yaptığı anlaşılmaktadır: Bunlardan birincisi proletaryanın ‘‘öteki’’ye karşı birlikte hareket etme kabiliyetine sahip olması gerektiğidir; ikincisi ise ‘‘burjuva diktatörlüğü’’ne karşı ‘‘proletarya diktatörlüğü’’dür.

Peki Lenin’in vurgulamaya çalıştığı ‘‘proletarya diktatörlüğü’’ ne demektir. Bu noktada Lenin’in fikirlerinin, Marxist ideolojik temelde şekillendiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle Lenin de tıpkı Karl Marx gibi sermaye egemen bir düzeni yıkıp, sosyalist bir düzene geçmek için proletaryanın ezici gücüne ihtiyaç duyulduğunu vurgulamıştır.

Ekim 1917 Rus Devrimi ve Lenin’in düşüncelerinden bahsederken Karl Marx ve Friedrich Engels’in fikirlerine de değinmek gerektiği kanaatindeyiz. Çünkü sosyalist ve komünist değerler eşliğinde, Ekim 1917 Rus Devrimi’nin şekillendiği önemli bir gerçekliktir. Bu sebeple Komünist Manifesto’dan birkaç noktaya göz atmak gerektiği kanaatindeyiz:

‘‘Tarihin ilk çağlarında, hemen hemen her yerde, toplumun çeşitli faktörlere göre karmaşık bir şekilde düzenlenmesini, çok yönlü bir toplumsal konum derecesini buluruz. Antik Roma’da soylular, şövalyeler, plebler, köleler var; Orta Çağ’da feodal beyler, vasallar, lonca ustaları, kalfalar, çıraklar, serfler var; bu sınıfların hemen hemen hepsinde, yine ikincil dereceler bulunur.’’ (Marx and Engels, 2008: 34).

Toplumsal eşitsizliklerin tarihin en önemli gerçekliği olduğunu vurgulayan Marx ve Engels, aynı eserin farklı bir bölümünde şu konulara eğilmişlerdir:

‘‘Modern endüstri, Amerika’nın keşfinin yolunu açan dünya pazarını oluşturmuştur. Bu pazar, ticarete, denizciliğe, kara yoluyla iletişime muazzam bir gelişme sağladı. Bu gelişme, sırasıyla, sanayinin genişlemesini de etkiledi ve sanayi, ticaret, denizcilik, demiryolları genişledikçe, burjuvazi de aynı oranda gelişti, sermayesini artırdı ve Orta Çağ’dan kalma her sınıfı geri plana itti.’’ (Marx and Engels, 2008: 35).

Yine aynı politik bilinç ile insanlık tarihinin gelişimini okumaya çalışan Marx ve Engels, insanlığın yaşadığı tüm ekonomik ve teknolojik gelişimlerle beraber, yeni bir sömürülen sınıfın oluştuğunu işaret etmektedir. Vurgulanan ifade, özü itibari ile tarihin her döneminde bir şekilde proletaryanın kendi sınıfının imkansızlıklarına mahkûm edildiği söylemidir.

Sosyalist ve komünist değerler eşliğinde gerçekleşen Ekim 1917 Rus Devrimi ve bir alt sınıf hareketi olarak tarihe geçen 1789 Fransız İhtilali, esasında aynı temel aktör üzerinden gerçekleşmiş devrimlerdir. Her iki devriminde ana aktörü olarak, kırsaldan gelen yoksul yığınlar ve işçi sınıfı öne çıkmaktadır. Pek tabii ki her iki devrim sürecinde de bu devrimci kitlelere, devrimci bilinci aşılama görevi, aydın sınıfa düşmüştür.

7. SONUÇ

Devrim denilen şey, mevcut üretim sisteminin yeni bir sınıfın serpilmesine engel olduğunda zaruri olan toplumsal dönüşümlerin, tarihi bir gereklilik olarak özünü yığınlara dayatması ile oluşur (Bank, 2020: 57). Tüm devrimleri, bir tarihsel zorunluluk veya doğal bir fenomen olarak ele almamız gerekmektedir. Bu temelde devrim denilen olgunun üç önemli bileşeni olduğu ortaya çıkmaktadır: Bunlar, meşruiyet sorunu yaşayan iktidar, adil olmayan düzen ve devrimci yığınlardır.

Fransız İhtilali, tüm Avrupa kültürünün bir parçası haline gelen imgeler ve fikirler üretmiştir. 14 Temmuz 1789’da Paris’in Bastille Hapishanesi’ne yapılan saldırı, modern tarihteki ilk halk devrimi olarak öne çıkmıştır (Andress, 1999: 1). Her yönü ile gerek Fransız toplumu gerek Kıta Avrupası gerekse de tüm dünya toplumları için önemli siyasal ve sosyolojik mesajlar içeren Fransız İhtilali, tarihi mirasını canlı tutmaya devam etmektedir. Özellikle dünyaya yaydığı siyasal mesajlar neticesinde, 18. yy.’ın sonundan itibaren dünya tarihinde ‘‘ulus devletler’’in ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

Bilindiği üzere her anlatı önce sahneyi kurarak başlamalıdır. Bu durumda 1780’lerin ortalarındaki Fransa’nın durumu, ekonomik yapılar başta olmak üzere, ülkeyi kaplayan karmaşık sosyal, politik ve finansal ilişkiler ağı Fransa’nın geniş resminde önemli bir yer tutmaktadır (Andress, 1999: 9). Devrim sürecinde her yönü ile sadece iktidarın hoşnut olduğu bir düzenin var olduğu görülmektedir. Bu temelde düzenden hoşnutsuz yığınların, mevcut yapıyı kırmaktan başka çareleri olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Nihayetinde bir ‘‘ekti ve tepki’’ süreci olarak, Fransız İhtilalini ele almamız gerekmektedir.

Aydınlanma Çağı düşünürlerinin ortaya attığı farklı fikirler, Fransız İhtilali’ne giden süreci hazırlayan olguların başında gelmektedir (Bank, 2020: 56). Her yönü ile dünya insanlığı için paha biçilemez değerler sunan Fransız İhtilali’nin arka bahçesinde, çok büyük bir düşünsel birikimin olduğu anlaşılmaktadır.

Rus toplumuna gelecek olursak bilindiği üzere yakın tarihte komünistler, kapitalist ülkelerdeki sendikalara uzun bir zaman özel bir ilgi duymuşlardır. Bu durumun nedenleri ise oldukça açıktır. Marxist ideolojiye göre proletarya, içinde bulunduğumuz çağın devrimci sınıfıdır. Moskova ise bu görüşü resmi olarak desteklemektedir. Sendikalar, proletaryanın en büyük ve en yaygın örgütleridir. Bu nedenle komünistlerin, nüfuz ve tahakküm girişimleri için doğal hedef konumundadırlar (Hammond, 1957: 3). Güçlü tarihi bağları nedeniyle Rus toplumunun sahip olduğu devrimci bilincin, bugüne gelindiğinde büyük oranda canlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu siyasal bilincin, Ekim 1917 Rus Devrimi sürecinde büyük görev üstlendiği, günümüze gelindiğinde ise hala canlı olduğu düşünülmektedir.

Yakın tarihte Fransa ve İtalya’da komünistlerin elindeki en güçlü silah, sendikaların üzerindeki hakimiyetleri olmuştur. Komünistler, bu ülkelerde iktidarı ele geçirme girişiminde bulunulursa muhtemelen komünistler önderliğindeki sendikalarda bir genel grevin ortaya çıkma ihtimali, oldukça yüksek olmuştur (Hammond, 1957: 4). Anlaşılacağı üzere sosyalist bir toplum hedefi ile cereyan eden Ekim 1917 Rus Devrimi gerek Rus toplumu için gerekse de sosyalist hedeflere sahip olan diğer dünya toplumları için büyük anlamlar ifade etmektedir.

Her iki devrim süreci de incelenecek olursa düzenden hoşnutsuz kitlelerin, büyük insan yığınlarına tekabül ettiği anlaşılmaktadır. Kırsaldan gelen yoksul kitlelerin, devrimin ‘‘vurucu gücü’’ oldukları anlaşılmaktadır. Fransız toplumunda yoksul kırsal kesimin, Rus toplumunda ise proletaryanın devrimin öznesi olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca her iki toplumda da aydın sınıfa, önemli rollerin düştüğü görülmektedir. Özellikle devrimci sınıfların, politik okuryazarlık kazanmasında, aydın sınıfın çok ciddi bir rol üstlendiği görülmektedir.

Kişi, E. (2023). Devrimlerin “Vurucu Gücü” Bağlamında, 1789 Fransız İhtilali ve Ekim 1917 Rus Devrimi’nin Karşılaştırmalı Analizi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 25(44), 521-538.

Bugün itibari ile aklımıza gelen yegâne soru şu olmaktadır: Gerek Fransız toplumunda gerekse de Rus toplumunda, devrimin “vurucu gücü” olan kırsal kesimin veya proletaryanın bugün için her iki toplumda da politik gücü nedir? Her iki ülkenin genel yapısına göz atacak olursak bu kesimlerin, çok büyük bir politik gücü olmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle her iki toplumda da gelecekte yeni bir devrim süreci yaşanacak olursa bu sınıfların, yeniden devrimin “vurucu gücü” olarak ortaya çıkması, bizleri şaşırtmayacaktır.

“Devrimci durum” ve “devrimci sonuç” ilişkisi içerisinde, her iki devrim sürecini ele alırsak devrimci kitlelerin, hala canlı olduğu görülmektedir. Fransız toplumunda ve Rus toplumunda, kırsal kesim insanların ya da proletaryanın önemli bir çoğunluğu oluşturduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bugün itibari ile Fransa’nın yaşadığı ekonomik sorunların, Rusya’nın ise ulusal ve uluslararası alanda yaşadığı siyasal ve ekonomik sorunların, yeni bir devrim sürecine dönüşüp dönüşmeyeceğini kestirebilmek zordur. Lakin bugün için büyük bir gerçeklik olarak ortada duran temel olgu ise devrimci mirası taşıyan yığınların, her iki toplumda da varlığını koruduğudur.

Etik Beyan

“Devrimlerin “Vurucu Gücü” Bağlamında, 1789 Fransız İhtilali ve Ekim 1917 Rus Devrimi’nin Karşılaştırmalı Analizi” başlıklı çalışmanın yazılması ve yayınlanması süreçlerinde Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına riayet edilmiş ve çalışma için elde edilen verilerde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir.

Katkı Oranı Beyanı

Çalışmadaki yazarların tümü çalışmanın yazılmasından taslağın oluşturulmasına kadar tüm süreçlere katkı yapmış ve nihai halini okuyarak onaylamıştır.

Çatışma Beyanı

Yapılan bu çalışma gerek bireysel gerekse kurumsal/örgütsel herhangi bir çıkar çatışmasına yol açmamıştır.

KAYNAKÇA

- Ağaoğulları, Mehmet A. (2016). *Sokrates’ten Jakobenlere Batı’da Siyasal Düşünceler*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Aksoy, M. ve Elmas, H. (2020). Toplumlara Devrimi Anlatmada Resim Sanatının Yeri: Meksika, Rusya ve Türkiye Örnekleri. *İDİL*, 67, 395–413.
- Anderson, James M. (2007). *Daily Life During The French Revolution*. London: Greenwood Press.
- Andress, D. (1999). *French Society in Revolution, 1789-1799*. Manchester: Manchester University Press.
- Arendt, H. (2021). *Devrim Üzerine*. O. E. Kara (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bank, R. B. (2020). *Siyasal Düşüncenin Değişiminde: Sınıf, Siyaset, Devlet*. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Burbank, J. (1989). *Intelligentsia and Revolution: Russian Views of Bolshevism. 1917-1922*. Oxford: Oxford University Press.
- Calvert, P. (1970). *Revolution*. London: Macmillan Education UK.
- Carr, Edward H. (2004). *The Russian Revolution from Lenin to Stalin 1917-1929*. New York: Palgrave Macmillan.
- D'Agostino, A. (2010). *The Russian Revolution. 1917-1945*. California: Praeger.

- Kişi, E. (2023). Devrimlerin “Vurucu Gücü” Bağlamında, 1789 Fransız İhtilali ve Ekim 1917 Rus Devrimi’nin Karşılaştırmalı Analizi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 25(44), 521-538.
- DeFronzo, J. (2014). *Revolutions and Revolutionary Movements*. Boulder: Westview Press.
- Dickens, C. (2018). *İki Şehrin Hikayesi*. B. Yılmaz (Çev.). Ankara: Venedik Yayınları.
- Doyle, W. (2001). *French Revolution- A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Dunn, J. (1972). *Modern Revolutions: An Introduction to the Analysis of a Political Phenomenon*. New York: Cambridge University Press.
- Goldstone, J. (2016). *Revolution And Rebellion in The Early Modern World: Population Change and State Breakdown in England, France, Turkey, and China, 1600–1850 25th Anniversary Edition*. Abingdon: Routledge.
- Göngör, C. (2019). *Devrim Kuramı: Bir Özgürlük Eşitlik Kardeşlik Yürüyüşü Üzerine*. Ankara: Barış Kitabevi.
- Hammond, Thomas T. (1957). *Lenin On Trade Unions and Revolution 1893-1917*. New York: Columbia University Press.
- Karaman, Mehmet A. (2018). Fransız İhtilali’nin Osmanlı İmparatorluğu’na Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 44, 62-79.
- Kurun, İ. (2019). Devrim Teorileri Işığında 2011 Mısır Devrimi ve Sonrası: Ne Tür Bir Devrim Gerçekleşti?. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 74(4), 1011-1035.
- Kropotkin, P. (1986). *The Great French Revolution, 1789-1793*. New York: Vanguard Printings, (Original work published in 1909).
- Lenin, V. İ. (2003). *Devlet ve İhtilal: Marxist Devlet Öğretisi ve Proletaryanın Devrimdeki Görevleri*. K. Somer (Çev.). Ankara: Bilim ve Sosyalizm Yayınları.
- Luxemburg, Rosa. (1940). *The Russian Revolution*. New York: Workers Age Publishers.
- Marx, K. ve Engels, F. (2008). *The Communist Manifesto (Get Political)*. With an introduction By David Harvey, London: Pluto Press.
- Mandel, D. (2018). *The Petrograd Workers in the Russian Revolution: February 1917-June 1918*. Chicago: Haymarket Books.
- McPhee, P. (2002). *The French Revolution, 1789-1799*. New York: Oxford University Press.
- Mignet, Francois-A. (2006). *History of the French Revolution from 1789 to 1814*. BiblioBazaar.
- Uluerler, S. (2020). Fransız İhtilali ile Değişen Avrupa Düzeninde Osmanlı Devleti’nin Uygulamaya Çalıştığı Denge Siyaseti ve Sonuçları (1795-1801). *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (20), 51-80.
- Powell, G. Bingham, Jr., Dalton, Russell J., ve Strøm, Kaare W. (2015). *Comparative Politics Today: A World View*. Harlow: Pearson Education Limited.
- Sander, O. (2003). *Siyasi Tarih (İlk Çağlardan 1918’e)*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Skocpol, T. (1979). *States and Social Revolutions: A Comparative Analysis of France, Russia and China*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Smith, S. A. (1985). *Red Petrograd: Revolution in The Factories. 1917-1918*. New York: Cambridge University Press.
- Sweezy, P. (2006). *Devrim Sonrası Toplumlar*. B. Baysal (Çev.). İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- Şenses, M. (2020). Devrim, Binyılcılık ve Ütopya. *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2020(2), 229-240.

Genişletilmiş Öz

Devrimlerin “Vurucu Gücü” Bağlamında, 1789 Fransız İhtilali Ve Ekim 1917 Rus Devrimi’nin Karşılaştırmalı Analizi

Amaç: Fransız toplumunda ve Rus toplumunda yaşanan iki önemli devrimin karşılaştırmalı analizinin yaptığımız bu çalışmada, devrimlerin temel aktörleri üzerinden bir karşılaştırma yapılmıştır. Çalışma sürecinde temel amacımız, iki devrimin hangi temel amaç üzerine gerçekleştiği ve devrim sürecinde hangi aktörlerin rol aldığını anlamak olmuştur. Daha sonrasında ise devrimi gerçekleştiren aktörlerin, ulaşmak istedikleri amaca ulaşıp, ulaşmadıkları ortaya çıkarılmıştır.

Yöntem: Çalışma sürecinde literatür taraması yapılmış, yerli ve yabancı özgün kaynaklardan toplanan bilgiler analiz edilerek, çalışma nihai haline gelmiştir. Çalışmanın içeriğinde tarihi ve güncel eserler önemli bir yer tutmuştur. Literatür, siyasi tarih bilinci ile detaylı bir şekilde analiz edilmeye çalışılmıştır. Daha sonrasında devrimci sınıfların dünü, bugünü ve yarını üzerine önemli tespitlerde bulunulmuştur. Yer yer istatistiki bilgilere yer verilmiş ve çalışmanın detaylandırılması amaçlanmıştır. Dünyanın farklı coğrafyalarından bilim insanlarının, her iki devrim üzerine ortaya koyduğu özgün çalışmalarla çalışmanın içeriği zenginleştirilmiştir. Yapılan literatür taraması sonucunda, tüm dünya coğrafyalarında, her iki devrim üzerine de bugüne gelindiğinde dahi yeni çalışmaların yapıldığı anlaşılmıştır. Bu nedenle çalışmamız, geniş ve özgün bir kaynakçaya ulaşmıştır. Çalışmanın içeriğinde, “karşılaştırmalı siyaset” bilinci ile her iki devrim karşılaştırılmak istenmiştir. Bu noktadaki temel amaç, nesnel birtakım sonuçlara ulaşmak olmuştur. İzlediğimiz yöntemin bizler için oldukça faydalı olması sonucunda, özgün bir sonucun ortaya çıktığı anlaşılmıştır.

İki farklı toplumda yaşanan devrim süreci sosyolojik, siyasi ve kültürel özellikleri üzerinden karşılaştırılmıştır. Her iki devrim sürecinde de önemli kırılma noktalarına dikkat çekilmiştir. Bu kırılma süreçlerinin iktidar ve halk arasında nasıl bir iletişim süreci oluşturduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Devrim sürecinde, devrimci kadroların “öteki”sinin mevcut iktidarlar olduğu ve her iki devrimin de aynı meşruiyet sorunundan kaynaklandığı sonucu, ortaya çıkmıştır. Mevcut düzenden rahatsız olan Rus toplumundaki proletaryanın ve Fransız toplumundaki kırsal kesimin bir politik güç arayışı nedeni ile devrim sürecine koyulduğu ayrıca ülke içerisindeki mevcut şartların, sadece iktidarların çıkarını koruması nedeniyle devrim sürecinin yaşandığı anlaşılmıştır. Her iki devrim sürecinde de oldukça sancılı olayların yaşandığı yer yer şiddetli çatışmaların olduğu görülmüştür. Ayrıca gerek iç politik şartların gerekse de dış politik şartların devrim sürecinde oldukça belirleyici etkisi olduğu anlaşılmıştır. Daha sonrasında ise her iki devrim sürecinin de tüm insanlık adına, önemli değerleri ortaya çıkardığı görülmüştür. Her iki devrimin de local bir hareket olarak başlasa da sonuçları itibari ile evrensel bir boyuta ulaştığı sezilmiştir.

Bulgular: Aradan oldukça uzun bir zaman geçmesine rağmen her iki devrimin de meşruiyet sorunu yaşayan toplumlarda, devrim amacı güden devrimci sınıflar için önemli bir referans olduğu sonucuna varılmıştır. Fakat her iki toplumda da politik güç arayışında olan devrimci sınıfların, günümüze gelindiğinde önemli bir politik güce ulaşmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle gerek Fransa’da gerekse de Rusya’da günümüze gelindiğinde yeni bir devrim süreci oluşacak olursa aynı sınıfların, devrimin temel aktörü olarak ortaya çıkacağı görülmüştür. Çünkü Fransa’da kırsal kesimin Rusya’da ise proletaryanın, halen daha büyük bir politik güç elde etmediği sonucu ortaya çıkmıştır.

Her iki devrim süreci de analiz edilirken aydın sınıfın, önemli bir görev üstlendiği görülmüştür. Özellikle devrimci sınıfların, iktidar karşısında ideolojik olarak bilinçlenmesinde aydın sınıfın, oldukça önemli bir görev üstlendiği sonucuna varılmıştır. İlerleyen süreçte Fransa’daki devrimci sınıfın aydınlanmasında Amerikan Devrimi’nin önemli yeri olduğu anlaşılmıştır. Rus toplumunda ise devrim sürecinde, sosyalist değerlerin ve devrimci liderlerin ciddi bir etkisi olduğu görülmüştür.

Sonuç: Yapılan analizler sonucunda, “devrim” denilen şeyin doğal bir olgu olduğu ve gerekli şartların oluşması durumunda karşı konulamaz bir olgu olarak, karşısına çıkan her şeyi yıkıp geçtiği anlaşılmıştır. Bu nedenle devrimler üzerine yapılan çalışmaların, bu olguyu göz ardı etmemeleri gerektiği görülmüştür. Özellikle meşruiyet sorunu yaşayan toplumlarda, her daim bir devrim ihtimalinin olduğu sonucu, ortaya çıkmıştır. Yaşanan gelişmeler neticesinde her iki toplumda da devrimci sınıfların, hala canlı olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sebeple her iki toplumda da aynı sınıfların, aynı şartların gerçekleşmesi durumunda tekrar bir devrim sürecine koyulacakları anlaşılmıştır. Bu nedenle her iki devrimin de etkisinin hem kendi toplumlarında hem de diğer dünya toplumlarında sürdüğü sonucuna, varılmıştır.

Extended Abstract

**Comparative Analysis of The French Revolution of 1789 And The Russian Revolution of October 1917
In The Context of The "Striking Power" of Revolutions**

Aim: In this comparative analysis of two important revolutions in French and Russian society, a comparison is made through the main actors of the revolutions. The main aim of the study is to understand the main purpose of the two revolutions and the actors involved in the revolutionary process. Afterwards, it was revealed whether the actors who carried out the revolutions achieved the goal they wanted to achieve or not.

Methodology: During the study process, a literature review was conducted and the information collected from domestic and foreign original sources was analyzed and the study was finalized. Historical and contemporary works played an important role in the content of the study. The literature was analyzed in detail with an awareness of political history. Afterwards, important determinations were made on the past, present and future of the revolutionary classes. Statistical information has been included from time to time and it has been aimed to elaborate the study. The content of the study has been enriched with original studies on both revolutions by scholars from different geographies of the world. As a result of the literature review, it has been understood that new studies on both revolutions have been carried out in all geographies of the world even today. For this reason, our study has reached an extensive and original bibliography. In the content of the study, it is aimed to compare both revolutions with the consciousness of "comparative politics". The main aim at this point has been to reach some objective conclusions. As a result of the method we followed was very useful for us, it was understood that an original result emerged.

The revolutionary processes in two different societies have been compared in terms of their sociological, political and cultural characteristics. In both revolutionary processes, important breaking points were pointed out. It has been tried to understand how these rupture processes created a communication process between the government and the people. It was concluded that the "other" of the revolutionary cadres during the revolutionary process was the existing powers and that both revolutions stemmed from the same legitimacy problem. It has been understood that the proletariat in Russian society and the rural population in French society, who were uncomfortable with the existing order, embarked on the revolutionary process in search of a political power, and that the revolutionary process took place because the existing conditions in the country only protected the interests of the governments. In both revolutionary processes, it was observed that there were quite painful events and violent conflicts in some places. It was also understood that both domestic political conditions and foreign political conditions had a decisive impact on the revolution process. Afterwards, it was seen that both revolutionary processes revealed important values for all humanity. Although both revolutions started as a local movement, it was perceived that they reached a universal dimension in terms of their results.

Findings: Although a long time has passed, it has been concluded that both revolutions are important references for revolutionary classes aiming for revolution in societies with legitimacy problems. However, it has been understood that the revolutionary classes seeking political power in both societies have not reached a significant political power in the present day. For this reason, it has been observed that if a new revolutionary process were to occur in both France and Russia today, the same classes would emerge as the main actors of the revolution. This is because in France, the countryside and in Russia, the proletariat have not yet gained a great political power.

While analyzing both revolutionary processes, it was seen that the intellectual class assumed an important role. In particular, it was concluded that the intellectual class played a very important role in raising the ideological consciousness of the revolutionary classes against the government. In the following process, it was understood that the American Revolution played an important role in the enlightenment of the revolutionary class in France. In Russian society, socialist values and revolutionary leaders had a serious impact on the revolutionary process.

Conclusion: As a result of the analysis, it has been understood that what is called "revolution" is a natural phenomenon and that it destroys everything it encounters as an irresistible phenomenon when the necessary conditions are met. For this reason, it has been seen that studies on revolutions should not ignore this phenomenon. It has become clear that there is always the possibility of revolution, especially in societies with legitimacy problems. As a result of the developments, it has been concluded that revolutionary classes are still alive in both societies. For this reason, it has been understood that the same classes in both societies will embark on a revolutionary process again if the same conditions are realized. Therefore, it has been concluded that the impact of both revolutions continues both in their own societies and in other societies of the world.
